

SALVS REI PVBLICAE SVPREMA LEX ESTO.

VYBRANÁ

TÉMATA

Bulharsko – volby 2009

(6/2009)

Petr Klapal

Barbora Hatalová

Parlament České republiky
Kancelář Poslanecké sněmovny
Parlamentní institut

Obsah:

Politický systém	3
Charakteristika stranického systému	4
Výsledky voleb a nové složení Národního shromáždění	6
Zdroje	8

Politický systém

Bulharsko je podle ústavy z července roku 1991 republikou s parlamentní formou vlády. V čele země stojí prezident. Bulharsko je unitárním státem, ve kterém nejsou přípustné žádné autonomní útvary. Ústava rovněž zakazuje zakládání politických stran, které jsou založeny na etnickém, rasovém nebo náboženském základě.

Zákonodárna moc

Bulharsko je zpravidla charakterizováno jako monokameralismus se silným postavením premiéra. Monokameralismus má v Bulharsku tradici již od tarnovské ústavy z roku 1879, nic na tom nezměnila ani ústava z roku 1991. I když v prvních demokratických parlamentních volbách po pádu komunitického režimu v roce 1990 bylo ještě voleno 400 poslanců, od voleb v roce 1991 má jednokomorový parlament 240 poslanců, kteří jsou voleni na čtyřleté volební období. Jediný legislativní orgán Bulharska se nazývá Národní shromáždění. Jeho kompetence jsou vymezeny třetí hlavou ústavy. Parlament kontroluje výkonnou moc a je vybaven celou řadou pravomocí, zejména ke vztahu k vládě. Jednou z nejdůležitějších je možnost vyjádření nedůvěry vládě. Vyvolání procesu vyjádření nedůvěry vládě musí být navrženo alespoň pětinou členů parlamentu. Ke schválení je pak zapotřebí nadpoloviční většiny všech členů parlamentu. V případě krachu iniciativy může být další hlasování o nedůvěře vládě vyvoláno nejdříve za půl roku. Poslanci mají právo na interpelace vlády a jednotlivých ministrů.

Pasivní volební právo pro volby do parlamentu náleží všem občanům, kteří nemají jiné státní občanství a dosáhli 21 let. Parlamentní volby v Bulharsku se konají na základě poměrného volebního systému, s využitím čtyřprocentní volební klauzule na úrovni celého státu, která se vztahuje na strany i stranické koalice. Země je pro volby rozdělena do 31 volebních obvodů, v nichž se volí 4 až 14 parlamentních křesel v závislosti na počtu obyvatel podle údajů posledního sčítání lidu. Kandidátní listiny jsou tzv. přísně vázané, takže nelze kandidáty škrtnat ani jim dávat preferenční hlasy. Mandáty jsou přerozdělovány podle d'Hondtova dělitele na základě počtu hlasů ve volebních obvodech.

Výkonná moc

Podle ústavy je prezident hlavou státu a vrchním velitelem ozbrojených sil. Je volen na pětileté období přímou volbou podle zásady většinového systému absolutní většiny s uzavřeným druhým kolem. přesto

jsou ale jeho pravomoci omezené a jeho funkce spíše reprezentativní. Funkci v současné době zastává Georgi Parvanov (BSP), který v roce 2006 obhájil mandát. Ústava počítá rovněž s funkcí viceprezidenta, jenž zastupuje prezidenta. Prezident na základě konzultací s politickými stranami pověřuje sestavením vlády představitele politické strany, která získala ve volbách nejvíce hlasů. Pokud vláda sestavená tímto politikem nezíská důvěru parlamentu, prezident pověří sestavením vlády politický subjekt, který se ve volbách umístil na druhém místě. Pokud nevyjde ani druhý pokus, může prezident pověřit sestavením vlády osobu dle vlastní volby. Jestliže vláda nezíská důvěru parlamentu ani na třetí pokus, prezident jmenuje úřednickou vládu, rozpustí parlament a vyhlásí nové parlamentní volby.

Vláda sestává z předsedy vlády, místopředsedů vlády a ministrů, jejím členem se může stát každý bulharský občan volitelný do parlamentu. Premiér řídí a koordinuje činnost vlády a zodpovídá za její politiku. Premiér jmenuje a odvolává ministry. Vláda řídí a realizuje domácí a zahraniční politiku země, ručí rovněž za veřejný pořádek, národní bezpečnost, organizuje hospodaření se státním jměním, vykonává dozor nad státní správou a ozbrojenými silami, schvaluje státní rozpočet, projednává, schvaluje nebo vypovídá mezinárodní smlouvy. Vládě končí mandát, pokud je odvolána parlamentem, podá-li demisi premiér anebo rezignuje jako celek. Institut konstruktivního vyjádření chybí, takže je vláda odvolatelná parlamentem poměrně snadno.

Charakteristika stranického systému

Po roce 1989 se etablovalo množství stran a hnutí, ale stranický systém zůstával v průběhu 90. let relativně stabilní a lze jej označit za omezený pluralismus anebo také jako systém dvou a půl strany (BSP, SDS, DPS). Hlavní štěpící linií se objevila mezi městem a venkovem, což v praxi znamenalo mezi Svazem demokratických sil (SDS) a postkomunistickou Bulharskou socialistickou stranou (BSP), proti které se protikomunistická opozice zprvu nedokázala prosadit. Třetí stranou se stalo hnutí za práva a svobody (DPS), které navazovalo na ilegální Turecké národně osvobozené hnutí. Krize hospodářství a oslabení měny (leva) ale postupně vedlo k oslabení BSP. Toto uspořádání se v roce 2001 rozpadlo, když na scénu vstupuje nová strana (NDSV), která vyhrála parlamentní volby v roce 2001. V roce 2004 Bulharsko vstoupilo do Severoatlantické aliance a o rok později schválila EU členství země v unii od roku 2007. Parlamentní volby v roce 2005 ještě prohloubily fragmentaci stranického systému, když 4 % kvótu pro vstup do parlamentu překročilo 7 politických subjektů. V roce 2006 navíc vzniká strana Občané pro rozvoj Bulharska v Evropě (GERB), která vyhrála volby do Evropského parlamentu v roce 2007 a parlamentní volby v roce 2009.

Hlavní politické strany¹

Bulharská socialistická strana (*Bǎlgarska Socialističeska Partija - BSP*)

Strana je následnickým subjektem Bulharské komunistické strany. Na BSP se přejmenovala v roce 1990 poté, co se Bulharská komunistická strana rozhodla opustit ideologii marxismu-leninismu. BSP ale prohlašuje, že navazuje na Bulharskou sociální demokratickou stranu (BSDP) založenou v roce 1891. V období vznikání politického pluralismu strana těžila z existence sítě stranických sekretariátů bývalých komunistů, jakož i z nostalgie části populace po období komunismu, kdy vzrostal životní úroveň obyvatel Bulharska.. V posledním desetiletí procházela procesem evropeizace. Pod vedením prezidenta i premiéra z této strany se země stala členskou zemí EU. BSP je členem Socialistické internacionály, vede ji Sergei Stanišev. Ve volbách v roce 2005 se BSP projevila jako nejsilnější politická strana, kde získala 31% hlasů. V následujících volbách bulharské obyvatelstvo zmítané vysokou mírou nezaměstnanosti projevilo svůj nesouhlas se socialistickou politikou a podporu jim vyjádřilo jen 17,7% voličů.

Národní hnutí Symeona II. (*Nacionalno Dviženie za Stabilnost i Vǎzhod - NDSV*)

Symeon II. navštívil Bulharsko již v roce 1996. Nenaplnil obavy politické elity a konzervativních voličů, když neoslovil jako podpůrnou skupinu sympatizanty s monarchismem. NDSV vzniklo krátce před parlamentními volbami roku 2001 poté, co byla odmítnuta jeho registrace, a to sloučením se Stranou bulharských žen a Hnutím za národní obrodu. Hnutí využilo zklamání voličů z vlády pravice i levice i nezkorumpovaností a neprovázaností s bývalými vládami. NDSV bylo zpočátku poměrně nesourodým hnutím zahrnujícím bývalé komunisty, liberály, pravici i monarchisty. NDSV se postupně profilovalo jako liberální formace a v roce 2005 se stalo součástí Liberální internacionály. Nedokázalo však zabránit klesající popularitě, která nakonec vyústila v to, že v roce 2009 nepřekročila 4% volební kvótu pro vstup do parlamentu

Hnutí za práva a svobody (*Dviženie za Prava i Svobodi - DPS*)

Hnutí bylo založeno v roce 1990 ve Varně etnickými Turky a Pomaky. Nejvíce hlasů získává v oblastech obývaných Turky a v etnicky smíšených oblastech. Hlavním cílem hnutí je dosažení jednoty bulharských občanů bez ohledu na etnický původ a náboženské přesvědčení. Hnutí se stalo jazýčkem na váhách, bývá „tradiční“ součástí vládních koalic.

Svaz demokratických sil (*Sǎjuz na Demokratični Sili - SDS*)

Svaz demokratických sil byl založen v roce 1989 jako hnutí sdružující několik politických proudů pravého středu vymezujících se proti hegemonii komunistické strany. SDS se transformoval do jediné politické strany, Spojených demokratických sil (SDS), během předsednictví Ivana Kostova v roce 1997. V poslední volbách se o hlasy ucházelo spolu s DSB pod názvem Modrá koalice.

Ataka (*Nacionalen Sǎjuz Ataka - Útok*)

Strana byla založena v roce 2005. Pod heslem „Bulharsko Bulharům“ se vyslovila proti členství země v NATO a proti vstupu do EU. Kromě antiamerikanismu, antisemitismu a odporu vůči globalizaci, resp. „výprodeji“ Bulharska cizincům, se strana vyhraňuje i proti etnickým Turkům a Romům žijícím v Bulharsku. Strana udržuje vztahy s nacionalistickými subjekty v Evropě (např. s bývalým Vlámským blokem). Na základě parlamentních voleb v roce 2005 a 2009 se strana překvapivě stala čtvrtým nejvýznamnějším subjektem v zemi.

Občané pro rozvoj Bulharska v Evropě (*Graždani za Evropejsko Razvítie na Bǎlgaria - GERB*)

V Bulharsku vznikl v roce 2006 nový subjekt, který o 3 roky později v parlamentních volbách drtivě porazil BSP a tím si zajistil 116 křesel v NS. V průzkumech preferencí se GERB během roku 2007 umísťoval na druhém místě za BSP; strana dokonce zvítězila ve volbách do Evropského parlamentu v roce 2007 i 2009. K hlavním prioritám strany patří boj proti kriminalitě, korupci a ochrana rodiny. GERB se jako středopravicový politický subjekt přihlásil ke členství v Evropské lidové straně (strana byla přijata začátkem roku 2008), v jejímž rámci pracují bulharští poslanci zvolení do EP za GERB.

Výsledky voleb z roku 2005 a (nové) složení Národního shromáždění

Předcházející volby v roce 2005 s přehledem vyhrála BSP (31% a 82 mandátů), NDSV se umístila na druhém místě (19,9% a 53 mandátů) a třetí skončila DPS (12,8% a 34 mandátů). Kabinet se nepodařilo sestavit BSP a poté ani NDSV. Třetí šanci dal prezident Parvanov v souladu s ústavou „turecké“ DPS. Výše uvedené strany se nakonec dohodly na sestavení vládní koalice BSP-DPS-NDSV pod vedením Sergeje Staniševa (BSP). Kromě již etablovaných stran BSP, SDS, NDSV a DPS se do parlamentu dostala strana bývalého premiéra a ex-předsedy SDS Ivana Kostova Demokraté pro silné Bulharsko (DSB), Bulharský lidový svaz (BNS) a koaliční spojení tří malých stran (Svaz

---

¹ Řazeno podle volebního zisku v parlamentních volbách roku 2005.

svobodných demokratů – SSD, Bulharský agrární lidový svaz – BZNS a Vnitromakedonská revoluční organizace – VMRO). Všechny uvedené subjekty trojčlenné koalice v minulosti spolupracovaly se SDS anebo se od ní oddělily (SSD) a tudíž přispěly k silné polarizaci v pravé části politického spektra. Snad největším překvapením těchto voleb byla skutečnost, že se do parlamentu dostalo nacionalistické a xenofobní hnutí Ataka, jehož předseda Volen Siderov v následujícím roce zcela předčil společného kandidáta pravicových subjektů (N. Beronova), když se dostal do 2. kola prezidentských voleb a dokázal získat na úkor současného prezidenta Parvanova hlasy čtvrtiny voličů.

Tabulka: Složení Národního shromáždění po volbách v roce 2005 a 2009

Politická strana	Výsledky voleb (v %)			Počet křesel (Σ 240 křesel)		
	2005	2009	změna	2005	2009	změna
GERB	-	39,7	nová	-	116	nová
BSP	31,0	17,7	-13,3	82	40	-42
NDSV	19,9	3,0	-16,9	53	0	-53
DPS	12,7	14,5	+ 1,8	34	38	+4
ATAKA	8,2	9,4	+ 1,2	21	21	±0
SDS	7,7	6,8 ²	-	20	15	-22
DSB	6,5			17		
BNS	5,2	-	-	13	-	-
RZC	-	4,1	nová	-	10	nová

Tabulka: Stručný přehled parlamentních voleb 1990-2002

Politická strana	1990		1991		1994		1997		2001	
	%	křesel	%	křesel	%	křesel	%	křesel	%	křesel
NDSV	-	-	-	-	-	-	-	-	42,7	120
SDS	36,2	144	34,4	110	24,2	69	52,3	123	18,2	39
NS	8,0	16	3,9	-	6,5	18		14		12
BSP	47,2	211	33,1	106	43,5	125	22,0	58	17,1	48
DPS	6,0	23	7,6	24	5,4	15	7,6	19	7,5	21
BE	-	-	-	-	-	-	5,5	14	1,0	-
BBB	-	-	1,3	-	4,7	13	4,9	12	-	-

Zdroj: CABADA, L. a kolektiv (2008). Komparace politických systémů: nové demokracie střední a východní Evropy. Praha: VŠE, str. 197

Výsledky parlamentních voleb 2009

Vítězem parlamentních voleb konaných 5.června 2009 se stala s 39,7 % hlasy strana Občané pro rozvoj Bulharska v Evropě (GERB) . Strana vznikla v roce 2006. V čele GERB stojí starosta Sofie Boyko Metodiev Borisov. Největší ztrátu letošní volby znamenaly pro vládní Bulharskou socialistickou stranu, kterou podpořilo jen 17,7 % voličů, čímž ztratila 42 křesel v Národním shromáždění. Třetí nejvyšší počet hlasů získalo turecké menšinové Hnutí za práva a svobody (DPS) se 14,5 %. Stejný počet křesel v NS jako ve volbách předešlých si zajistila s 9,4 % nacionálně orientovaná strana ATAKA. Čtyřprocentní hranici pro vstup do NS ještě překročila Modrá koalice (SDS-DSB) a konzervativní Pořádek, zákonnost a právo (RZS).

---

² Ve volbách 2009 strany SDS a DSB vytvořily Modrou koalici.

Zdroje

CABADA, L. a kolektiv (2008). Komparace politických systémů: nové demokracie střední a východní Evropy. Praha: VŠE.

KUBÁT, M. a kolektiv (2004). Politické a ústavní systémy zemí středovýchodní Evropy. Praha: EUROLEX BOHEMIA s.r.o.

National Assembly of Bulharia [online]. 2009 [cit. 2009-06-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.parliament.bg/?page=home&lng=bg&r=s>>.

Parties and Elections in Europe [online]. 2009 [cit. 2009-06-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.parties-and-elections.de/bulgaria.html>>.

Strany a volby [online]. 2009 [cit. 2009-06-20]. Dostupný z WWW: <<http://www.stranyavolby.cz/cs/volebni-kalendar/?eventId=954>>.

Úřad vlády České republiky. Euroskop, vše o evropské unii [online]. 2008 [cit. 2008-10-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.euroskop.cz/387/sekce/zakladni-informace/>>

Internetové stránky politických stran:

GERB – <http://www.gerb.bg/>

BSP – <http://www.bsp.bg/>

NDSV – <http://www.ndsv.bg/>

DPS – <http://www.dps.bg/>

ATAKA – <http://www.ataka.bg/>

SDS – <http://www.sds.bg/>

DSB – <http://www.dsb.bg/>